

ЎЗБЕКИСТОНДА СОЛИҚ СИЁСАТИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА УЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЁТГА ТАЪСИРИ

Ахмедова Дилноза Музффаровна

Шарқ университети ўқитувчиси

orcid.org/0009-0006-8515-3197

dilnoza8500@gmail.com

Аннотация

Мазкур мақолада Ўзбекистон Республикасида 2026 йил учун белгиланган солиқ сиёсатидаги асосий ўзгаришлар таҳлил қилинган. Асосий солиқ ставкаларининг барқарор сақланиши, кичик бизнес ва якка тартибдаги тадбиркорлар учун соддалаштирилган солиқ механизмларининг жорий этилиши, электрон савдо субъектлари учун солиқ юкининг оширилиши ҳамда солиқ маъмурчилигининг рақамлаштирилиши иқтисодий самарадорлик нуқтаи назаридан баҳоланган, солиқ сиёсатидаги янгиланишларнинг иқтисодий мазмуни очиб берилган. Солиқ муносабатларида рақамли технологияларни жорий этиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган. Таҳлил натижалари 2026 йил солиқ ислоҳотлари иқтисодий барқарорлик ва тадбиркорлик мухитини яхшилашга ва давлат бюджети барқарорлигини таъминлашга қаратилганлигини кўрсатади.

Калит сўзлар: солиқ сиёсати, қўшилган қиймат солиги, айланмадан олинадиган солиқ, тадбиркорлик, электрон савдо, рақамли иқтисодиёт

Кириш

Иқтисодий барқарорликни таъминлашда солиқ тизими давлат молиясиёсатида ҳал қилувчи ўрин тутади ва иқтисодий жараёнларни тартибга солишининг асосий воситаларидан бири ҳисобланади. Солиқ орқали давлат бюджети шакллантирилиб, ижтимоий-иктисодий дастурларни молиялаштириш таъминланади. Ўзбекистонда сўнгги йилларда солиқ муносабатларини такомиллаштиришга қаратилган кенг кўламли чоратадбирлар амалга оширилмоқда. Айниқса, 2026 йилда жорий этилган солиқ соҳасидаги янгиланишлар илмий тадқиқотларда алоҳида таҳлил объектига айланган.

2026 йил учун солиқ сиёсати Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат бюджети ва солиқ сиёсати параметрларига оид қарорларига мувофиқ ишлаб чиқилган {1;2}. Мазкур хужжатларга кўра, 2026 йилда Ўзбекистон Республикасида асосий солиқ ставкалари ўзгаришсиз сақланди. Хусусан, қўшилган қиймат солиғи 12 фоиз, фойда солиғи 15 фоиз, жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи 12 фоиз, юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ ставкаси 1,5 фоиз, қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар учун ер солиғи 0,95 фоиз, ижтимоий солиқ 12 фоиз (бюджет ташкилотлари учун 25 фоиз), айланмадан олинадиган солиқ 4 фоиз миқдорида қолдирилди. Жорий йилдан бошлаб якка тартибдаги тадбиркорлар ва ўзини-ўзи банд қилган шахслар реализация қилган товарлари ҳамда кўрсатган хизматларидан тушган тушумларидан айланмадан олинадиган 1 фоизлик солиқ тўлаши белгиланди. Ўтган йилларда амалда бўлган айланма маблағи 100 миллионгacha бўлган якка тартибдаги тадбиркор тўлайдиган қатъий белгиланган солиқ турининг бекор қилиниши эса, солиқ ҳисоб-китобларини анча енгиллаштирди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини реализация қилишда қўшилган қиймат солиғи “ноль” ставкада жорий этилди, даромадларининг камида 60 фоизи иссиқхона фаолиятига тўғри келадиган иссиқхона хўжаликлари учун ижтимоий солиқ ставкаси 2026-йил 1-январдан, 2029-йил 1-январгача бўлган даврда 1 фоиз қилиб белгиланди.

Рақамли иқтисодиётнинг жадал ривожланиши электрон савдо соҳасида солиқ сиёсатига қайта ёндашувни талаб қилди. 2026 йилдан бошлаб электрон савдо билан шуғулланувчи корхоналар учун фойда солиғи 15 фоизга,

айланмадан солиқ эса 4 фоизга оширилди. Бу чора анъанавий ва электрон бизнес ўртасида солиқ юкидаги номутаносибликни бартараф этишга хизмат қиласи.

Вазирлар Маҳкамасининг 2025-йил 26-декабрдаги 830-сонли қарорига мувофиқ “Электрон ҳисобварап-фактураларнинг хавф даражасини аниқлаш ва уларда акс эттирилган операциялар бўйича қўшилган қиймат солиғини тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низом тасдикланди. Ушбу Низомга кўра мамлакатимизда электрон ҳисобварап-фактуралар орқали амалга оширилаётган операциялар устидансолиқ назоратининг янги ва самарали механизми жорий этилди. Солиқ ҳисботларини ўз вақтида тақдим этмаслик учун жавобгарлик енгиллаштирилди, эндиликда, агар тадбиркор бир нечта солиқ ҳисботларини топширмаган бўлса, барча топширилмаган ҳисботлар учун битта жарима қўлланилади. Шунингдек маъмурий жарима миқдори жисмоний шахслар учун базавий ҳисоблаш миқдорининг 3 бараваридан 1 бараварига, кичик тадбиркорлик субъектлари мансабдор шахслари учун базавий ҳисоблаш миқдорининг 10 бараваридан 3 бараварига камайтирилди. Сўнгги уч ой давомида солиқ ҳисботларини ўз вақтида топшириб келган тадбиркорларга ҳисботни 5 кунгача кеч топширишга рухсат берилади ва бунда маъмурий жарима қўлланилмайди.

2026-йил 1-январдан бошлаб солиқ органлари қуидаги солиқ турлари бўйича ҳисботларни ўzlари шакллантиради:

- мулк солиғи;
- ер солиғи;
- қўшилган қиймат солиғи;
- айланмадан олинадиган солиқ;
- жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ва ижтимоий солиқ.

Солиқ тўловчиларга 5 иш куни ичида шакллантирилган солиқ ҳисботига зарур тузатишларни киритиш ва уни тақдим этиш ҳукуки берилади. Агар белгиланган муддат ичида солиқ тўловчи (солиқ агенти) солиқ органлари томонидан шакллантирилган ҳисботга тузатиш киритмаса, бундай ҳисбот солиқ тўловчи томонидан қабул қилинган ва солиқ органларига тақдим этилган деб ҳисобланади.

Солиқ қонунчилигининг изчиллиги ва солиқ юкининг мувозанатли бўлиши, солиқ тизимида барқарорликни таъминлаб, инвесторлар ва тадбиркорлар учун қулай муҳит яратишга хизмат қиласи.

Шу билан бирга, солиқ сиёсатининг асосий йўналишлари қуидагилардан иборат:

- тадбиркорлик субъектлари учун солик маъмурчилигини соддалаштириш;
- рақамли иқтисодиёт шароитида солик назоратини кучайтириш;
- бюджет даромадларини барқарор ошириш.

Солик маъмурчилиги солик тизимининг амалий самарадорлигини белгилаб берувчи муҳим омил ҳисобланади. Илмий манбалар таҳлили шуни кўрсатадики, солик маъмурчилигини соддалаштириш ва автоматлаштириш солик интизомини мустаҳкамлайди. Ўзбекистонда электрон ҳисоботлар, рақамли назорат механизмлари ва маълумотлар алмашинуви тизимларининг жорий этилиши солик маъмурчилигини такомиллаштиришнинг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади

Рақамлаштириш солик тизими мөдернизация қилишнинг асосий омили ҳисобланади. Илмий тадқиқотларда рақамли технологиялардан фойдаланиш солик тизимида очиқлик ва шаффофликни таъминлаши таъкидланади. Электрон ҳисоб-фактуралар, автоматлаштирилган таҳлил воситалари ҳамда онлайн назорат механизмлари солик маъмурчилигини янги босқичга олиб чиқмоқда.

Тадбиркорлик субъектларининг фаолиятига ноқонуний аралашувларни чеклаш мақсадида 2026- йил 1- июлдан бошлаб солик органлари текширув давомида боди камералардан фойдаланиши белгиланди.

Инвестиция муҳитини шакллантиришда солик сиёсати муҳим омил ҳисобланади. Солик ставкаларининг барқарорлиги ва солик қонунчилигининг шаффофлиги инвесторлар учун ишончли муҳит яратади. Ўзбекистонда солик сиёсатида амалга оширилган ислоҳотлар инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш харажатларини камайтириб, инвестиция жозибадорлигини ошириди.

Айниқса, эркин иқтисодий зоналарда жорий этилган солик имтиёзлари ҳудудий иқтисодий ривожланишни рағбатлантиришда муҳим роль ўйнамоқда.

Хуроса қилиб айтганда, Ўзбекистонда 2026 йил солик сиёсати иқтисодий барқарорликни таъминлаш, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва солик маъмурчилигини замонавийлаштиришга қаратилган. Ушбу ислоҳотлар мамлакат иқтисодиётининг узоқ муддатли ривожланиши учун мустаҳкам асос яратади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Солик кодекси. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик палатаси, амалдаги таҳрир.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2026 йил учун давлат бюджети ва солик сиёсати параметрлари тўғрисида”ги Қарори. – Тошкент, 2025.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги. 2026 йил учун бюджет ва солиқ сиёсатига оид ахборот материаллари. – Тошкент, 2025.
4. Kun.uz. 2026 йилда асосий солиқ ставкалари ўзгармаслиги ҳақида. – Электрон манба, 2025.
5. Vaqt.uz. Ўзбекистонда 2026 йилда солиқ тизимидағи ўзгаришлар. – Электрон манба, 2025.
6. Zamin.uz. 2026 йилдан солиқ ва рақамли ислоҳотлар. – Электрон манба, 2025.
7. OECD. Tax Policy Reforms and Economic Growth. – Paris: OECD Publishing, 2023.
8. Stiglitz J.E. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton & Company, 2019.